

Бахмутський козацький полк, XVIII ст.

Джерела вказують на існування Бахмутського козацького полку з 1701 по 1764 роки (Бахмут, Тор, Маяки) [1].

У документах згадуються «гарнізонний батальйон» або «Бахмутська козацька компанія» [2]. Петро I після руйнування Таганрогу вимушений був перевести в Бахмут військову команду, приписати до фортеці 1450 «черкасов» Ізюмського полку [3].

«У минулому де 1711 року по здачу міста Азова і після розорення Троїцького по указу ... Імператора Петра Великого і по розбору генерала-адмірала графа Ф. Апраксіна з усть річки Міуса і фортеці Семеновської переведений в Бахмутську фортецю ... ротмістр Василь Павлов син Шабельський з командою для охорони від кримських частих ворожих набігів міст Бахмута і Тора, Бахмутських і Торських соляних заводів...» [4].

Сини Шабельського - Іван і Прокофій служили у складі «Бахмутського кінного козачого» полку. Іван Васильович в 1748 р. отримав звання полковника і був призначений командиром Бахмутського полку.

У 1719 році капітан Бахмутського батальйону Чирков і ландрат Вепрейський попросили уряд прикомандирувати в Бахмут по 50 козаків з кожного слобідського полку (Ізюм, Охтирка, Харків, Суми, Острогожськ), 50 чугувських кінних козаків. Кожен козак Харківського полку повинен був добути по 4 пуди солі на кожен двір (всього 24092 пуди в рік) [5].

З 1721 року Б.к.п. був підпорядкований Військовій Колегії. У 1732 році числилися 453 козаки з сім'ями [6].

Російсько-турецька війна 1736 - 1739 років, перебування у Бахмуті фельдмаршалів І.Мініха і П. де Лассі, набіги на Бахмутську провінцію в 1736 році кримських татар показали слабкість козацьких формувань. 20 травня 1736 року де Лассі узяв Азов, був поранений, нагороджений імператрицею Ганною орденом Андрія Первозванного. Була організована оборона по Дінцю, Міусу і Кальміусу, зроблена спроба через Арабатськую стрілку увірватися до Криму. У 1745 році уряд переселив в Бахмут і Тор 712 козаків - 388 з Війська Донського і 324 із слобідських полків [7].

За версією «Малої енциклопедії козацтва», 27 жовтня 1747 р. було сформовано Бахмутський кінний полк, штатний розклад його включав 3 ротмістрів, 3 осавулів, 3 хорунжих. На охорону кріпосних валів і глибоку розвідку в степу татарських чамбулів виділялося щодня до 60 козаків. Вони охороняли храми, «приспешные хати». У 1748 році чисельність полку складала 300 козаків [1]. Був затверджений герб Бахмутського полку (гармати, комора солеварні, птиця Сирін). По Табелю фортець 1761 року гарнізон складав в мирний час 1 батальйон піхоти, підчас війни - до 2500 піхоти і 150 коннот По артилерійській Ведомості фортець Бахмут мав 60 гармат і 16 мортир [8].

Отаман ВД С.Д.Єфремов відрядив до Бахмуту Ю.Д.Кутейникова з загоном 500 шабел на допомогу комендантові гарнізону генерал-майорові І.Романусу. «Оберігаючи постами і пікетами це місто від раптових нападів ворога, Кутейников зробив тут перший чудовий подвиг»– написано в послужному списку [9]. До його полку приєднали 300 козаків, навесні 1769 року велика татарська орда напала на околиці фортеці, зруйнувала зимівники і полонила більше 800 жителів. Коли орда рушила від Бахмуту, її зустрів полк Кутейникова і вщент розбив, захопив обоз і звільнив всіх полонених, 4 татар Кутейников привіз генералові Романусу. Катерина нагородила Кутейникова нашієюною золотою медаллю[10].

Після війни Б.к.п. був переформований у Луганський пікєнерський, згодом у Бахмутський та Ізюмський гусарськеї полки [11].

Бахмутськими гусарами командували в кінці XVIII ст. Вітгенштейн, Кутузов, Депрєрадович, Багратіон, Кекуатов [11]. Полк на чолі з Л.І.Депрєрадовичем прийняв участь у заколоті 1 березня 1801 р., коли вбили Павла Першого...

Джерела

1. Малая энциклопедия украинского казачества. Интернет.
2. Багалей Д.И. История Слободской Украины. Киев, 1993.
3. Голиков. Деяния Петра Великого.т.13 – Москва, 1840. Лисенков А.В. Историко-статистическое описание Троицкого собора Бахмута. Екатеринославские епархиальные ведомости. Екатеринослав, 1875, №№13-15.
4. Коцаренко В.Ф. Краматорск: забытые страницы истории, Краматорск,1999.
5. Ведомость, učinенная в Бахмутской управе благочиния с какогo времени гор. Бахмут. Записки Одесского общества истории и древностей. т.1. –Одесса, 1850. Оглоблин А.П. Архив Бахмутских и Торских соляных заводов. Архивное дело, № 9-10. – Харьков, 1929.
6. ЦГИАУ, Ф.1638, оп.1, д.13, л.л. 1-33 с обор. – письмо ротмистра Раздорского об отводе реки от крепости Бахмут. П. Шабельский. Историческое описание реки Северного Донца близ Святых гор. Записки Одесского Общества истории и древностей. Одесса, 1846. Военно-статистическое обозрение Российской империи. т. XI, ч. 4. Екатеринославская губерния. СПб, 1850.
7. Гавриил. Отрывок из повествования о Новороссийском крае. Записки Одесского общества истории и древностей.т.3. – Одесса, 1853. Скальковский А.А. Хронологическое обозрение истории Новороссийского края. Одесса. т. 1-2. 1836. Скальковский А.А. Опыт статистического описания Новороссийского края. Т.1-2. Одесса, 1850, 1853.
8. Лишин А.А. Акты, относящиеся к истории Войска Донского. – Новочеркасск, 1891, т.1, 1894, т.2. ЦГИАУ, Ф.1800, оп.1, д. 13, л. 23 с об. – о фортификационных работах в Бахмуте в 1761 г. ЦГИАУ, Ф.1805, оп. 1, д. 30, л.л. 392-419 – список казаков жителей Бахмута и окрестностей с домочадцами и имуществом. ЦГИАУ, Ф.1805, том 2, д. 34, л.л. 200-327- платежная ведомость казаков-солеваров. ЦГИАУ, Ф.1805, том 5, д. 34, л.л. 697-765 – инструкция атаманам крепости Фисухе, Данилову.
9. Савелов Л.М. Донские дворянские роды. Москва. 1902, вып. 1. Сенюткин М. Донцы. Биографии старшин. Москва. 1866, т. 2. Карягин С.В. Кутейниковы и другие. Москва, 2003, XXXVI.
10. Гос.архив Ростовской области. Ф.341, оп.1, д.231, л.4,9. ГАРО. ф. 46, оп.1, д.40, л.50. ГАРО. Ф.341, оп.1, д.444, л.16,21.
11. Гербель Н. К 200 летию Изюмского гусарского полка, СПб.1851. Военная энциклопедия России. Изд. Сытина, СПб, 1910-1914, т.11.